Definiëren wat je niet wilt bouwen

Joris Deur

Het Amsterdamse ZZDP Architecten ziet zichzelf vooral als architecten-ondernemers. Daarbij past voor Joris Deur, sinds hij in 2002 het bureau overnam, professionaliteit als het gaat om ontwerpen en tegelijkertijd een open oog voor de regels, zeden en gewoonten van de vrije markt. Inlevingsvermogen dus. Inlevingsvermogen in de wereld van ontwikkelaars, grondexploitanten, financiers en bedenkers van nieuwe, commercieel veelbelovende concepten. Naast dat inlevingsvermogen is voor Deur bezinning soms nodig. Met een boek, *ZZDP Architecten getransformeerd*, over de afgelopen 15 jaar van ZZDP en een nieuw, zelf ontworpen kantoor is die tijd van bezinning aangebroken.

Joris Deur

architect/partner ZZDP Architecten

Voor mij zijn het boek en ons nieuwe kantoor ook handvaten om zaken opnieuw te duiden', zegt Joris Deur. 'Met het boek is er iets afgerond. Het zegt iets over wat ik als architect heb meegemaakt. Ik ben nu bijna 58. En heb het gevoel dat er voor mezelf een andere tijd aanbreekt. Het boek en het nieuwe kantoor zijn daarbij voor mij dan vooral markeringspunten in de tijd. Natuurlijk zit er ook een bijna kinderlijk enthousiasme in het boek: kijk eens wat we allemaal gedaan hebben. Immers, het boek geeft een overzicht van het werk van ZZDP in de afgelopen 15 jaar. Het duurde lang om het boek te maken, zeven jaar. Het is toch echt een enorm werk, al je projecten goed te laten beschrijven. Daarbij hebben we heel bewust de keuze gemaakt om geen uitgever te nemen en alles zelf in eigen hand te houden. Zodat we niet zouden worden voortgedreven door een deadline, want bij een uitgever kan je doorgaans niet zeven jaar over een boek doen. Door het ritme van die afgelopen jaren en de tijd die ik aan het boek besteed heb, is het ook werkelijk een ijkpunt geworden.'

Ruimte voor voortschrijdend inzicht

ZZDP Architecten realiseerde een half jaar geleden aan de Valschermkade in Amsterdam een nieuw kantoor voor het eigen bureau. Een pand met een zeer duurzaam karakter. Deur: 'Over duurzaamheid wil ik het eigenlijk niet eens hebben. Duurzame gebouwen ontwerpen is nu voor iedere architect vanzelfsprekend. Het gaat mij om iets anders als ik dit pand, wat in 3,5 jaar werd gerealiseerd, hier benoem. Want als architect kan je in zo'n eigen kantoor alles leggen wat je zelf belangrijk vindt. Zoals elementen en details die je normaal gesproken als architect niet makkelijk kan realiseren.' Daarom waren Joris Deur en zijn partner Adam Smit ook zelf hoofdaannemer. Deur: 'Dan kan je min of meer je eigen tempo bepalen, waardoor je je voortschrijdend inzicht de ruimte kan geven. Die werkwijze kost soms geld, maar kan ook een voordeel zijn. Je hebt veel meer tijd voor beslissingen. Bijvoorbeeld voor het interieur en voor de keuzes die je maakt in materialen en afwerking. Heel verhelderend. We zijn een half jaar geleden verhuisd, maar eigenlijk zijn we nog steeds bezig met het leggen van de laatste accenten. Als je een gebouw huurt van een eigenaar heb je niet die mogelijkheden die wij nu wel hebben. Zo hebben we bijvoorbeeld drie voordeuren van RVS aangebracht in het pand, die 12.000 euro per stuk kosten. Dan gaat het mij er niet om poenerig op te scheppen over de prijs van die deuren. Maar om de ervaring dat je als je alles zelf doet, eenvoudigweg zo'n keuze kan maken. En kan ervaren wat zo'n deur, whats in a name, die je bijna nooit kan toepassen bij een opdracht, voor effect heeft in je ontwerp.'

Drammers

Voor Deur betekende het boek en kantoor vooral: bewustwording. 'Je wordt in dit vak al snel geleefd door deadlines en krapte in tijd. Door dit soort "langzame" dingen als in eigen beheer een boek en zelf als aannemer je gebouw realiseren, word je je ook bewust van de tijd en de veranderingen. Als alles gereed is, laat dat ook een leegte achter. Maar dat is tevens positief. Want die leegte stelt je in staat om terug te kijken en vooruit te kijken. En jezelf de vraag te stellen: wat is nou echt belangrijk. En dan merk ik dat het voor mij al lang niet meer uitsluitend gaat over het bouwen van een gebouw. Dat heb ik al zo vaak gedaan. Voor mij gaat het nu veel meer om de reflectie op het vak. En dan zie je dat opportunisme vaak regeert. Er zijn een hoop drammers in de bouwwereld. Sommige bouwers en projectontwikkelaars roepen dat er veel gebouwd moet worden. Vervolgens neemt de overheid die "urgentie" over. Want dan zijn de signalen uit de markt zo sterk dat de overheid zich helemaal overgeeft aan het bouwen van kantoren en woningen. Stedelijke verdichting wordt vervolgens een heilige graal. Terwijl niet de overheid de markt creëert, het is de mentaliteit vanuit de bouwwereld die de markt creëert. En vervolgens krijg je weer allerlei discussies naar aanleiding van die bouwwoede. Zo wil bijvoorbeeld nu de gemeente Amsterdam in de havens in West huizen bouwen. Maar door het bouwen in de haven verdwijnen er ook banen. Zo blijf je eigenlijk altijd vooral reageren op elkaar: reactie, tegenreactie.'

Meer samenhang

Deur denkt dat er iets heel anders nodig is dan die actie-tegenreactie die de bouwwereld nu voor hem kenmerkt. 'Ik ben nu ruim 30 jaar architect en dan ga je toch ook steeds meer de samenhang zien tussen allerlei processen en drijfveren. Wat doen we bijvoorbeeld met de ruimte om gebouwen heen? Hoe richten we dat in? Is die verdichting altijd nodig, ook als daardoor bedrijvigheid verdwijnt? Als het om dit soort grote vraagstukken gaat, kan je niet "eendimensionaal drammen" en roepen dat meer woningen, hoogbouw en verdichting het panacee zijn. Ik zou graag meer samenhang in alles willen zien. Geen "ordinaire" ruzies tussen stedenbouwers over hoogbouw of laagbouw. Maar samen de fundamentele discussies aangaan. Zo wil men nu bijvoorbeeld in Amsterdam de hele tijd vaart maken met bouwen. Terwijl ik denk: ga nu maar eens eerst verder met de verdichting in Amsterdam Zuidoost en Sloterdijk. Maak dat eerst een af en wacht nog met bijvoorbeeld de verdichting van de Sluisbuurt. Doe dat over 15 jaar eens. Soms is het goed om vaart te maken. Maar je hebt ook die bewustwording nodig: wat is echt belangrijk: wat wil je met verdichting, de openbare ruimte in steden, de geluidsgrenzen? Bouwers, ontwikkelaars en politici zullen niet snel zeggen als het over bouwen gaat: dat gaan we niet doen. Maar laten we dat wel eens durven onderzoeken: wat gaan we niet doen, wat gaan we niet bouwen? Dat heeft bouwend Nederland voor mij met stip nodig: dat er ook eens op een open manier wordt gediscussieerd over wat je misschien niet wilt bouwen. En dat het mogelijk is om samen te definiëren: dat gaan we nooit doen, daar gaan we nimmer bouwen.'